

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาตั้งแต่สมัยอดีต ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ รายได้หลักของประเทศจะมาจากการส่งออกสินค้าสินค้าอุตสาหกรรมก็ตาม แต่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังคงประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม เห็นได้จากตัวเลขของแรงงานในกลุ่มสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง น้ำตาล และอุตสาหกรรมอาหาร มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 18.2 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นเกษตรกรประมาณ 16.5 ล้านคน และประกอบอาชีพเป็นแรงงานในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม จำนวน 14 กลุ่ม อันได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์และส่วนประกอบ สิ่งทอ อัญมณีและเครื่องประดับ เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วนพลาสติกและผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ยาง เครื่องหนัง รองเท้า เครื่องเดินทาง เครื่องใช้เครื่องประดับตกแต่งบ้าน เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ ผลิตภัณฑ์เภสัช สิ่งพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ และของเล่น ประมาณ 4.2 ล้านคน (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2551)

ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรของเกษตรกรไทยนั้น ส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกันก็คือ การขาดแคลนน้ำสำหรับทำการเกษตร การขาดแคลนที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดินเสื่อมสภาพ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม ฯลฯ

นอกจากนั้น ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกษตรกรไทยมักจะประสบ ก็คือ การขาดรูปแบบและตัวอย่างของการพัฒนาเฉพาะพื้นที่ ว่าควรจะทำเกษตรไปในทิศทางใดจึงจะประสบความสำเร็จ โดยแนวทางนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่เกษตรกรสามารถทำตามได้โดยง่าย มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม รวมไปถึงวิธีการในการทำการเกษตรนั้น ต้องไม่เกินกำลังความสามารถในด้านการลงทุนของเกษตรกรด้วย โดยเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศก็จะประสบปัญหาเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้เอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นจำนวน 6 แห่ง กระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศตามสภาพภูมิศาสตร์ที่ต่างกัน เพื่อให้แต่ละศูนย์ฯ นั้นทำ

หน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมด้านวิชาการ เป็นสถานที่ค้นคว้า ศึกษา ทดลอง และสาธิตผลการดำเนินงานทางการเกษตร ซึ่งเกษตรกรในแต่ละภูมิภาคนั้น ๆ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ด้วยวิธีการที่ประหยัดและไม่สลับซับซ้อนเกินไปนัก ในขณะที่เดียวกันก็จะแสดงผลจากการศึกษาทดลองที่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นคุณประโยชน์ในฐานะตัวอย่างที่เกษตรกรไม่ควรทำตาม นอกจากนี้ยังมีการสาธิตเทียบเคียงระหว่างก่อนและหลังการพัฒนา รวมไปถึงการปรับปรุงและดัดแปลงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ดั้งเดิมมาใช้ประโยชน์ เพื่อเกษตรกรจะได้นำไปเป็นต้นแบบและเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมโดยไม่ต้องลองถูกลองผิดด้วยตนเองอีกด้วย

นอกจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะทำหน้าที่เป็นศูนย์สาธิตด้านการพัฒนาเกษตรกรรมและการอาชีพ เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่เกษตรกรในแต่ละภูมิภาคแล้ว ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็ยังมีกิจกรรมด้านการพัฒนา ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์การเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านธรณีวิทยา อุทกวิทยา ตลอดจนด้านการบริหารจัดการ และวิทยาศาสตร์ทางสังคม กล่าวโดยสรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมวิชาการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีพ และการสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งในเรื่องของเทคนิควิชาการสมัยใหม่ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้น ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

ในการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ให้ทำหน้าที่เสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต กล่าวคือไม่ได้เป็นเพียงสถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งของเท่านั้น หากแต่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความเคลื่อนไหว มีกิจกรรมต่อเนื่อง โดยกระทำในสภาพที่เป็นจริง ภายใต้ปัญหา ข้อจำกัด และสภาพทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ ด้วยการจำลองสภาพทางกายภาพและสังคมของภูมิภาคเอาไว้ในสถานที่แห่งเดียว และดำเนินการพัฒนาระดับเพื่อให้ทั้งพื้นที่และคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

วัตถุประสงค์หลักสำคัญอีกประการหนึ่งของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็คือ บทบาทในการค้นคว้า ทดลอง และสาธิตทางด้านเกษตรกรรม โดยเกษตรกรสามารถเข้าไปรับบริการ ทั้งด้านการเกษตร ด้านน้ำ ด้านเมล็ดพันธุ์พืช ด้านการตลาด และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพตลอดจนการฝึกอบรมต่าง ๆ ในรูปแบบของระบบบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว (one stop services for farmers) ที่ให้บริการแก่ประชาชนและเกษตรกรอีกด้วย

ในแง่ของการบริหารจัดการเชิงองค์กร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริยังเป็นรูปแบบของการบริหารราชการแผ่นดินแบบบูรณาการ ที่รวมเอากิจกรรมและการดำเนินงานของหน่วยงานหลายหน่วยงาน รวมไปถึงภาคเอกชน และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาลร่วมประสานการดำเนินการเข้าไว้ด้วยกัน ในลักษณะของการรวมศูนย์ โดยไม่มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าของหรือมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการควบคุมโครงการ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และสำนักงานเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนาทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานการดำเนินงาน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั่วทั้งประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 6 ศูนย์ ซึ่งแต่ละศูนย์ก็จะมีภารกิจหลักที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาของเกษตรกรในแต่ละภูมิภาคนั้น ๆ ประกอบด้วย

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีภารกิจหลักในด้านการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกป่าไม้ การพัฒนาปศุสัตว์ การจัดตั้งธนาคารโค - กระบือ การส่งเสริมด้านการประมง การพัฒนาด้านไม้ดอกไม้ผล รวมไปถึงการจัดการด้านสหกรณ์

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส โดยมีภารกิจหลักของศูนย์ฯ คือ การศึกษา วิจัย และการพัฒนาสภาพของดินที่มีปัญหาและใช้ประโยชน์ไม่ได้ ให้นำกลับมาใช้เป็นประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมได้อีก เช่น การพัฒนาดินอินทรีย์และดินที่เปรี้ยวจัด การใช้น้ำชะล้างกรดจากดิน การพัฒนาพื้นที่ป่าพรุ การอนุรักษ์และบำรุงพันธุ์ไม้ในป่าพรุ การทดลองด้านประมงและเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลสนามไชย อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ดำเนินกิจกรรมด้านการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย และการสาธิตการพัฒนาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมชายฝั่ง การบำบัดน้ำเสียจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ การอนุรักษ์และรวบรวมพันธุ์ไม้ป่าชายเลน การวิจัยและทดสอบระบบการเกษตรผสมผสาน การส่งเสริมความรู้ในเรื่องการสหกรณ์ การอบรมด้านปศุสัตว์

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่บ้านนาแกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีภารกิจหลักในการดำเนินงานก็คือ การพัฒนาระบบชลประทาน การพัฒนาระบบการปลูกพืชเศรษฐกิจ การทดสอบพันธุ์ข้าวไร่

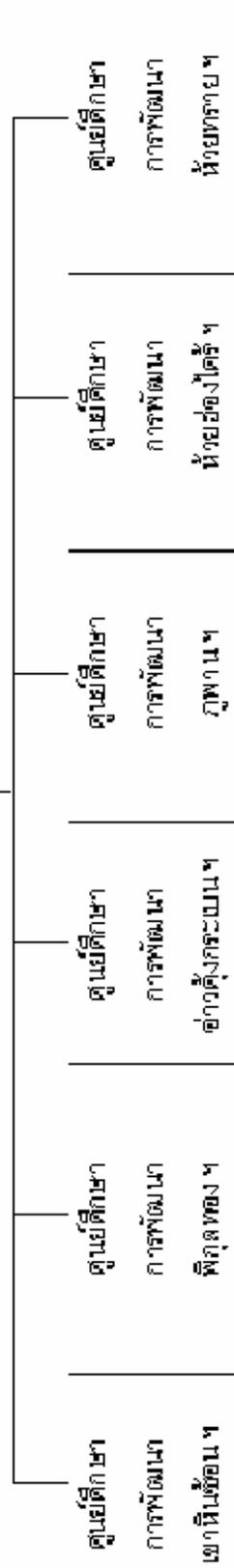
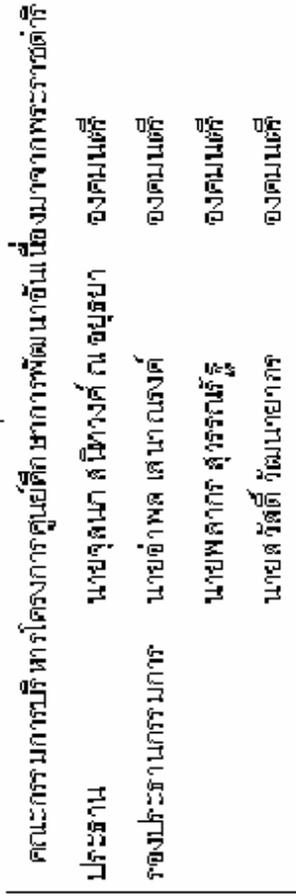
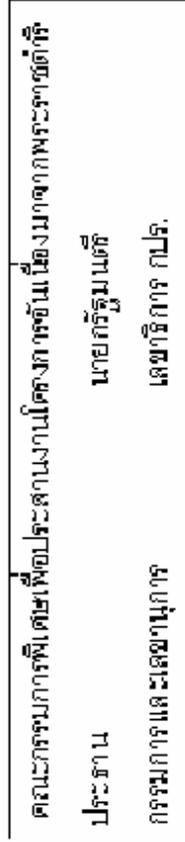
การศึกษาระบบนิเวศวิทยาของป่า การปรับปรุงบำรุงดิน และการพัฒนาส่งเสริมด้านปศุสัตว์และประมง

5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อำเภอต๋อยสะแกต จังหวัดเชียงใหม่ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง แสวงหารูปแบบในการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธารของภาคเหนือ เพื่อให้เป็นต้นแบบในการพัฒนาลุ่มน้ำอื่น ๆ ในภูมิภาค โดยใช้ระบบชลประทานเข้าเสริม การปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 ประการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเน้นเรื่องการพัฒนาป่าไม้พื้นที่ต้นน้ำลำธารให้สมบูรณ์เป็นหลัก และให้อ่างเก็บน้ำปลายทางเป็นที่ศึกษาด้านการประมง

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้พัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านป่าไม้ อเนกประสงค์ ศึกษารูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมที่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และปลูกป่า จัดหาแหล่งน้ำ ศึกษาระบบป้องกันไฟป่า ระบบป่าเปียก และให้ราษฎรที่บุกรุกแสวงหาที่ทำกินโดยมิชอบ เข้าร่วมในกิจกรรมของโครงการ เพื่อร่วมกันพัฒนา อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างถูกต้อง เกื้อกูลกันระหว่างคนกับธรรมชาติ

ภาพที่ 1

แผนผังองค์กรบริหารของศูนย์ศึกษาการพัฒนา
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ภาพที่ 2

แผนผังองค์การบริหารในส่วนของศูนย์ศึกษาการพัฒนา

ห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้วยเหตุที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแต่ละศูนย์ มีหน้าที่หลักที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือ การทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในแต่ละภูมิภาคนั้น ๆ การถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้แก่เกษตรกร จึงนับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของศูนย์ ฯ ทั้งนี้ เนื่องจากในการดำเนินงานนั้นจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้ที่เจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่ทำงานร่วมกันในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นได้ศึกษา ทดลอง เพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินงานให้แก่เกษตรกรที่เข้ามาศึกษาวิธีการและเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสมกับการปลูกพืชในแต่ละภูมิภาคที่ตนเองอาศัยอยู่ สามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม

ทั้งนี้ ในปี 2551 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินงานขยายผลสู่พื้นที่รอบบริเวณศูนย์ฯ และพื้นที่ใกล้เคียง โดยได้ดำเนินการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกร จำนวน 19 หลักสูตร รวมทั้งสิ้น 7,931 คน แบ่งออกเป็นเกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จำนวน 18 หมู่บ้าน พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 21 หมู่บ้าน พื้นที่ศูนย์สาขา พื้นที่ภาคเหนือ และประชาชนผู้สนใจทั่วไป โดยใช้งบประมาณของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เอง จำนวน 19 หลักสูตร รวม 3,974 คน และเปิดการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับประชาชนผู้สนใจทั่วไปโดยใช้งบประมาณของหน่วยงานอื่น ที่ขอให้ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จัดการฝึกอบรมให้ จำนวน 11 หลักสูตร รวม 3,957 คน

จากตัวเลขดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในแต่ละปี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการจัดการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีทางการเกษตรให้กับเกษตรกรเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบ เนื้อหา และกระบวนการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ให้แก่เกษตรกรที่เข้ามาฝึกอบรมและศึกษาดูงาน ว่ามีการใช้รูปแบบ เนื้อหา และกระบวนการสื่อสารแบบใด ที่ทำให้การถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรนั้น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลของการสื่อสารในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้ เนื่องจากในการถ่ายทอดนวัตกรรม ความรู้ และเทคโนโลยีทางการเกษตรนั้น อาจมีเนื้อหา รวมไปถึงศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จะใช้รูปแบบและวิธีการในการนำเสนอและสื่อสารอย่างไร เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าใจเนื้อหา นวัตกรรมทางการเกษตรที่ต้องการถ่ายทอดได้โดยง่าย และสามารถนำไปใช้ทำการเกษตรในพื้นที่เพาะปลูกของตนเองได้ โดยนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมมาประยุกต์ใช้ รวมไปถึงการผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลความรู้แก่เกษตรกรที่ไม่มีโอกาสหรือไม่มีเวลาเข้ามารับการฝึกอบรมที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ด้วยตนเอง เข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารและสามารถนำไปใช้ได้จริง

สำหรับกระบวนการในการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตร ซึ่งมีผู้ส่งสารทำหน้าที่ในการส่งข่าวสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร ในลักษณะการให้บริการและการเผยแพร่วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารไปสู่เกษตรกร ถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนา เพราะเป็นส่วนเชื่อมระหว่างแหล่งวิทยาการที่เป็นหน่วยงานมุ่งค้นคว้าวิจัย ความก้าวหน้าในการพัฒนาการเกษตรกับเกษตรกร ซึ่งเป็นผู้ที่จะนำวิทยาการเหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติ

ทั้งนี้ เป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีรูปแบบและวิธีการสื่อสารในการถ่ายทอดนวัตกรรมอย่างไร ที่ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จนได้รับการยอมรับจากเกษตรกรและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ภาคเหนือ ในการเข้ามาศึกษาดูงาน รวมไปถึงการฝึกอบรมเป็นจำนวนมากในแต่ละปี เพื่อที่จะได้เป็นกรณีศึกษาสำหรับนำไปปรับใช้ในการวางแผนเพื่อพัฒนาแนวทางการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งอื่น ๆ ต่อไป

ปัญหาคำวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นอย่างไร
2. การสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีรูปแบบเป็นอย่างไร
3. ประสิทธิภาพผลของการสื่อสารของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพผลของการสื่อสารของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหา และกระบวนการสื่อสารในการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ โดยมุ่งเน้นไปที่การสื่อสารซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ให้แก่เกษตรกร ว่ามีวิธีการสื่อสารในการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรเป็นอย่างไร โดยมุ่งศึกษาในรายละเอียดเกี่ยวกับ เนื้อหา รูปแบบ และกระบวนการสื่อสารที่ใช้ในการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ที่ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

1. การสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตร หมายถึง การสื่อสารซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่ร่วมกันทำงานให้แก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกร เช่น วิธีการปลูกพืช ผสมผสานตามแนวพระราชดำริ การเพาะพันธุ์ปลา กบ สุนัข ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี การสาธิต และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการเกษตรระหว่างเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับเกษตรกร เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการสื่อสาร หมายถึง วิธีการสื่อสารที่ผู้ส่งสารซึ่งในที่นี้หมายถึงศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เลือกใช้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจของเกษตรกร เกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตร รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์เพื่อการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินงานในพื้นที่ของตน ซึ่งสื่อที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบด้วย

2.1 สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง

2.2 สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และเกษตรกรตัวอย่างที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้กับทางศูนย์ฯ

2.3 สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ เอกสาร แผ่นพับ ป้ายประกาศ โดยเป็นสื่อที่ผลิตขึ้นมาโดยมีเนื้อหาเฉพาะ มีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม ทำให้ผู้ส่งสารสามารถส่งข้อมูลข่าวสารเฉพาะเรื่องให้ผู้รับสารเป้าหมายได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม

3. ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการสื่อสารของศูนย์ศึกษา การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ที่ทำให้เกษตรกรที่ได้รับสารนั้น สามารถนำเอาความรู้ที่ได้ ไปใช้ ประกอบอาชีพได้จริง

ข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลที่จำกัด โดยช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล เป็นช่วงต้นปีงบประมาณ ซึ่งทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยังไม่ได้รับการอนุมัติเงินงบประมาณสำหรับดำเนินการฝึกอบรม ทำให้ผลที่ได้จากการศึกษาไม่ครบทุกหลักสูตรที่มีการเปิดฝึกอบรมโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ซึ่งหลักสูตรอื่นที่ผู้วิจัยไม่ได้เก็บข้อมูล อาจจะมีรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้ หลักสูตรที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์การฝึกอบรม และเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ เกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพะเยา ซึ่งไม่ได้เป็นเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ทำให้ไม่มีการติดตามผลหลังจากการได้รับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบว่า เกษตรกรได้นำไปความรู้ที่ได้ไปใช้ปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองหรือไม่ ซึ่งก็เป็นข้อจำกัดอีกประการหนึ่งในการติดตาม ประเมินผลของการฝึกอบรมในครั้งนี้ ว่ามีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะทำให้เราทราบถึงกระบวนการและรูปแบบการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมไปถึงประสิทธิผลของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ของศูนย์ ฯ ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้แก่เกษตรกร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับใช้ และการวางแผนการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรความรู้ของศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งอื่น ๆ ต่อไป